

TEHNOLOGIILE AVANSATE ȘI MANIPULAREA ÎN VIZORUL CULTURII CONTEMPORANE

Ion Sîrbu, Academia Militară
„Alexandru cel Bun”, Chișinău Moldova

Tehnologiile avansate, ca o realizare a civilizației actuale, pot ridica omul la înălțimi materiale și spirituale de neimaginat în trecut. Dar aceleași tehnologii, dacă nu vor fi culturalizate, trecute deci prin prisma culturii și al umanismului pot radical schimba omul și întreaga viață terestră, chiar pot duce la nimicirea nu numai a specie umane, dar și a vieții în complexitatea ei.

Biotehnologiile, spre exemplu, astăzi sunt capabile de a crește carne dintr-o celulă și nu crescând bovine, ovine, păsări, etc., care necesită câmpii întinse pentru asigurarea cu hrană a acestora, folosind mari cantități de apă, eforturi fizice, concomitent poluând ambianța. Aceleași biotehnologii, folosite neadecvat, pot crea arme biologice nemaivăzute pe Terra și capabile de al modifica pe om sau chiar de-al nimici.

Manipularea poate fi efectivă și în sfera tehnologiilor, ca și în toate celelalte domenii ale activității umane. Or, manipularea astăzi e un fenomen social și se manifestă, în primul rând, în aspecte destructive, dar și constructive.

Cuvinte cheie: tehnologii avansate, manipularea, civilizația, cultura, umanismul, societatea, opinia publică, ecosofia.

Tehnologiile avansate includ în sine: nanotehnologiile, biotehnologiile, tehnologiile informaționale, tehnologiile cognitive, tehnologiile sociale. Unele dintre acestea, cum ar fi, spre exemplu, tehnologiile sociale și careva din cele biologice, sau biotehnologice, pare că-și au careva premise încă în secolele trecute. Cu adevărat însă toate tehnologiile menționate sunt un rod al civilizației și culturii actuale ce țin de sec. XX și XXI. Deci, sunt tehnologii recente, avansate.

Utilizarea acestor tehnologii are în primul rând, consecințe pozitive pentru om și societatea umană. Ele pot avea și deja au însă și consecințe negative pentru om și ambianța lui, pentru viață în general. Despre unele dintre consecințe negative am vorbit în articolele precedente [1-4]. Aici vom aborda unele tehnologii sociale cum ar fi, spre exemplu, război hibrid, ca un tip de cea mai înaltă manipulare distructivă; partial la STRATCOM – comunicare strategică necesară astăzi pentru om și societate, securitatea acestora, a naturii și vieții terestre. Terorismul care azi e una din gravele amenințări la adresa securității și care tinde și poate să se transforme în terorism nuclear, biologic, chimic, etc., deci în terorism cu mijloace de nimicire în masa, la fel va fi abordat în acest articol.

Discuții și rezultate.

Primordialitatea securității omului. Consideram și consider că securitatea majoră ține de securitatea omului. La prima vedere securitatea naturii terestre, a societății, culturii, statului, a întregii umanități, ar trebui să fie mai superioare decât cea a individului uman. De ce? Fiindcă omul, individual uman nu poate exista în afara mediului natural, în afara culturii și societății. Dar și societatea, la rândul ei, nu poate exista în afara naturii și fără să o utilizeze, să o transforme. Societatea nu poate exista și în lipsa indivizilor umani, cu toate că nu este pur și simplu, suma acestora. „Anume în om, afirmam eu anterior, ca ființă pe de o parte unitară, dar pe de altă parte „duplicitară” – corp și conștiință, biologicul (naturalul), socialul și culturalul se interpătrund și practic devin inseparabile. În om, ca entitate, în securitatea acesteia, găsim concentrate și securitatea socială și cea naturală or, ambele în afara omului, fără de acesta își pierd sensul. Nimic nu e mai valoros decât omul. Nici societatea, nici natura, în orice caz cea terestră, nu au valoare în afara omului” [5, p. 31].

Nu au valoare în afara omului, în lipsa lui și tehnologiile avansate, create tot de el, care ar putea duce nu numai la ușurarea vieții și activității, la fortificarea omului și a umanității, dar și la modificarea radicală a corpului uman și chiar la degradarea și nimicirea acestuia. Știința, afirmă filosoful din Federația Rusă V.A. Lectorskii, dă posibilitatea omului de a se dezvolta accelerat în toate aspectele. Dar ea, concomitent dezvoltă și posibilitatea de a crea așa tehnologii, care fac viața umană mai vulnerabilă, iar uneori chiar amenințând însăși existența omului [6, p.8].

Tehnologiile avansate, cum ar fi nanotehnologiile, tehnologiile informaționale, cognitive și sociale pot schimba sau modifica nu numai corpul, fizicul uman, dar și psihicul, conștiința, mentalitatea. Modificările posibile ale omului, utilizarea tehnologiilor menționate la soluționarea problemelor globale și nu numai, pot duce la rezultate benefice scontate și previzibile, dar și la consecințe malefice imprevizibile. De aici în necesitatea înaltei moralități, bazate pe principiile umanismului, tradițional, ecologic și etnic [1-4], a savanților, investigatorilor și practicienilor preocupați de tehnologiile avansate. Unii savanți sau investigatori, care absolutizează aspectele științifice și tehnice, sau tehnologice, ale activității umane ajung și la anumite generalizări nefirești. Mulți dintre aceștia consideră că morala general umană actuală devine un obstacol, o frână în cale progresului tehnico-științific. Poate că din aceste considerente ei neagă necesitatea eticii ca știință filosofică despre morală și a filosofiei ca bază metodologică generală pentru știință și practică [5, p. 33]. De aici, cred eu, și „proiectele” de cultură „post” sau „extra” moraliste [7], „tehnoumul”, „postumul”, „nemurirea cibernetică” etc. [8].

Filosoful V.A. Lectorskii afirmă că, viața a arătat că aplicarea din ce în ce mai insistentă a științei și tehnologiei nu dă naștere la idilii. „Societatea cunoașterii”,

în care omenirea intră astăzi și unde producerea cunoștințelor științifice influențează toate celelalte relații: sociale, economice, culturale, intrumane clarifică faptul că știința nu e pur și simplu forța care îl eliberează pe om. Ea de la ceva îl eliberează, iar în altceva îl înrobește și dă naștere la alte probleme. „Societatea cunoașterii” concomitant e și societatea riscului. Cu cât mai mult cunoașteți, cu atât mai multe tehnologii elaborați în baza acestor cunoștințe și le aplicați, cu atât mai multe șanse că dați naștere la așa forțe comportamentale pe care nu le puteți prezice [6, p. 7-8].

Tehnologia de producere a cărnii dintr-o singură celulă animalică până nu demult „dada” producție foarte scumpă și deci, nu era rentabilă. Recent această tehnologie a fost modificată și perfecționată în bază de soie și deja producția obținută este cu mult mai ieftină, dar încă nu-i rentabilă. Treptat, mai devreme sau mai târziu, astfel de producție va fi mai ieftină, deci mai rentabilă. China și Israelul au ajuns la o înțelegere. Savanții din Israel, specialiști în acest domeniu sunt finanțați de China pentru a produce carne artificială ieftină pentru necesitățile Chinei. Totul e bine și normal la prima vedere, dar care vor fi consecințele în viitor pentru consumatorii de astfel de carne? Nu se știe. Același lucru se referă și la consumarea produselor (vegetale și animale) genetic modificate pe care le consumă astăzi mulți oameni.

Manipulările își au efectul scontat în acest domeniu ca și în altele asemănătoare. Avem în vedere atât manipulările constructive, sau pozitive, ce țin de mânăuire, dirijare, perfecțiune profesională, cât și cele destructive, bzate pe semiadevăăruri, falsuri, și influențe camuflate asupra mentalității și comportamentului oamenilor.

Practic noile tehnologii pătrund în toate domeniile vieții și activității umane și aceasta e considerat de majoritatea oamenilor ca ceva extrem de pozitiv și în rezultatul manipulărilor se uită de precauțiune și de posibilele consecințe nefaste ale acestora. Oamenii, opinia publică, cei care demască manipulările și pe manipulatori ar trebui să nu uite de primordialitatea securității umane și de lozinca „omule, apără-te de om!” or, securitatea umană este amenințată tot de om.

Războiul hibrid ca tehnologie socială și manipularea. Propaganda rusă îi atribuie lui V. Putin „meritul” de a inventa războiul hibrid pe care l-a aplicat pentru prima data în Ucraina. După cum menționează generalul român V.Strîmbeanu, războiul hibrid nu este nou. Din cele mai vechi timpuri s-a practicat acest complex de acțiuni subversive, ambigue, de luptă noncinetice, combinate cu cele cinetice sau cu amenințarea folosirii celor cinetice, sub diferite forme și intensități. Conform generalului, primul theoretician militar care s-a distanțat net de războiul total, frontal al lui Clausewitz a fost Lidell Hart. Noi și într-o oarecare măsură surprinzătoare, sunt anvergura, amplitudinea și intensitatea războiului hibrid adoptat de Rusia în Ucraina și în relațiile cu

Occidental în general. Forțele Armate ruse au o abordare a conflictului la pace, criză și război, care cuplează forțele convenționale și nucleare cu metode și acțiuni de destabilizare camuflate, desimulate, greu de atribuit în absența unor dovezi clare [9, p. 73-75].

Specialiștii în securitate din Occident, conform lui V. Strîmbeanu, definesc războiul hibrid ca pe o gamă largă de acțiuni ambigue ce se reduce la așa numita paradigmă „DIME”. Ultima poate fi completată cu litera P înaintea celorlalte. „PDIME”, afirmă generalul, este formula completă a complexului de acțiuni politice, diplomatice, informaționale, militare și economice pe care le vedem astăzi în plină desfășurare împotriva Ucrainei [9, p. 75].

Forțele separatiste din estul Ucrainei, afirmă în continuare autorul dat, au fost instigate, organizate, înzestrate, instruite, spiginite logistic și cel mai probabil și operational direct cu trupe, de către o entitate „necunoscută”, ori au realizat toate acestea singure, au „găsit” arme undeva și au pornit un război fără să mai luăm în considerare anexarea Crimeii prin folosirea Forțelor Militare directe, sau doborârea avionului malayesian MH 17 pe 17 iulie 2014, de către o rachetă 9M38 lansată de un complex de rachete sol-aer BUK-M1 de fabricație rusă [9, p. 75-76].

Războiul hibrid, precizează V. Strîmbeanu, este preponderant ofensiv pornind de la însăși sensul și scopul acestuia, de a-și atinge obiectivele prin folosirea unor metode și acțiuni camuflate, dissimulate, ambigue, pentru a evita acuzația de agresiune. Partea agresată, aflată în apărare legitimă nu are de ce să recurgă la acțiuni de luptă din sfera războiului hibrid. Războiul hibrid este prin definiție ilegal și ilegal [9, p. 76].

Războiul hibrid, considerăm noi, trebuie studiat și cunoscut pentru a fi contracarat. Dăm exemplul de o manipulare crasă în ceea ce privește războiul în cauză. Dacă la început Președintele rus Putin, scrie N.Țibrigan, declara că trupele din Crimeea aveau doar rolul de a proteja activele militare rusești conform tratatelor bilaterale ruso-ucrainene, în timp ce „grupuri de autoapărare” și nu Armata Rusă preluase controlul asupra infrastructurii și instalațiilor militare din Crimeea, Ulterior liderul rus urma să declare exact opusul, recunoscând că în Crimeea au acționat soldații ruși fără însemne.

Rusia s-a „îmbogățit” astfel cu două noi entități, respective Districtul Federal Crimeea și Orașul Federal Sevastopol. La 17 martie 2014, președintele Putin emitea un decret de recunoaștere a Republicii Crimeea ca stat suveran și independent. Tratatul de anexare-integrare a Crimeei a fost semnat la 18 martie. Pe 21 martie, Putin semnează legile care admit formal Republica Crimeea și orașul Sevastopol în componența Federației Ruse [10, p. 33].

Toate războaiele importante începând cu Antichitatea au avut și unele aspecte de război hibrid. Chiar și în istoria strămoșilor noștri au fost războaie cu astfel de trăsături. Probabil, afirmă V. Strîmbeanu, cel mai vechi (283 î. Hr.) exemplu

consemnat de război hibrid, sau mai exact de „operație specială”, este trimiterea unui „trădător” (Seuthes) de către Dromichete în tabăra lui Lisimah, care îl va conduce pe acesta prin stepa Dobrogei sub soarele de vară, ocolind sursele de apă, astfel încât, în final, armata macedoneană, epuizată de sete și foame pierde lupta cu geții. Regele macedonean scapă cu greu prin fugă, în timp ce fiul său Agatokles cade prizonier. Pacea care a urmat la făcut pe Dromichete stăpân peste ținuturile de dincolo de Istru (Dunăre).

De asemenea 371 ani mai târziu (88 d.Hr.), Decebal îl descurajează pe Tetius Iulianus prin simularea existenței unor trupe numeroase pe traseul înaintării romane spre capitala Daciei, prin tăierea copacilor unor păduri la înălțimea unui stat de om, cu scuturi și arme pe trunchiurile respective și îl determină astfel pe generalul roman să renunțe la avantajul strategic după victoria de la Tapal și să se retragă. Ulterior (89 d. Hr.) Decebal profită de înfrângerea lui Domițian de către marcomani și încheie cu acesta o pace foarte favorabilă pentru daci (Roma se angaja să plătească „stipendia” (bani) dacilor pentru arme, mașini de luptă, fortificații, în vederea apărării „limesu”-ului (frontierei) [9, p. 74].

Acțiunile acestea ale dacilor, în frunte cu Decebal, pot fi calificate și ca o anumită comunicare strategică, care ar putea fi, la rândul ei, calificată ca o tehnologie socială.

Comunicarea strategică, sau STRATCOM (Strategic Comunication) în viziunea lui V. Strîmbeanu, constă în ansamblul mesajelor transmise de la eșaloane adecvate politico-militare, cu efect cel puțin de nivel strategic. Comunicarea strategică are un palier extern, constând în partea adversă, ale cărei acțiuni trebuie anticipate, prevenite, descurajate, contracarate, și unul intern, în populația proprie și factorii politici decizionali, care trebuie convingși asupra necesității și dezvoltării capacităților defensive și suportului financiar implicit. Această comunicare nu trebuie să fie neapărat verbală. Mesajele, afirmă V. Strîmbeanu, pot îmbrăca o multitudine de forme de la o simplă declarație, un comunicat de presă, un set de imagini, pînă la activități complexe, măsuri de asigurare, adaptare, exerciții și aplicații, dislocări de trupe sau demonstrații de forțe [9, p. 77].

STRATCOM, afirmă autorul menționat, trebuie abordată prompt, preventiv dar prudent, echilibrat, adecvat pentru a obține efectele maxime. Ea trebuie emisă de la un nivel cât mai înalt politico-militar, desi este produsă la toate eșaloanele. Deasemenea ea trebuie să țintească niveluri cât mai înalte politico-militare ale adversarului, fără să eludeze opinia publică din țara în speță.

Comunicarea strategică trebuie orientată și spre opinia publică, dar nu trebuie confundată cu propaganda manipulativă. Ea trebuie să fie preventivă sau proactivă, și promptă atunci când este reactivă. Un mesaj tardiv, fie și foarte bun, nu mai are nici un efect. Mesajul trebuie să fie adecvat prin formă și conținut, adaptat situației de securitate concretă, astfel încât să-l determine pe adversar să

renunțe la intențiile agresive, să înțeleagă că există atât potențialul, cât și intenția fermă pentru o ripostă decisivă în urma căreia ar avea mai mult de pierdut, decât dacă renunță la planurile belicoase [9, p. 78-79].

Dialectica culturii cu civilizația. Tehnologiile avansate, inclusiv și cele sociale, deci și războiul hibrid și STRATCOM-ul sunt realizări ale civilizației care necesită o „culturalizare”, o „lustruire culturală”. Cultura, în sensul larg al cuvântului, este totul ce e creat de om și nu de natură. Ea este etnică, națională. Câte etnii, națiuni atâtea culturi. Fiecare cultură însă, conține în sine nu numai valori naționale, dar și general umane proprii tuturor culturilor.

La o anumită etapă a dezvoltării culturii apare civilizația. Ultima începe odată cu apariția statului și ale instituțiilor lui, a orașelor, a scrisului, a filosofiei și preștiinței, a tehnologiilor. Civilizația este cosmopolită și nu națională. Dacă culturile sunt unice, irepetabile, civilizațiile sunt general umane. Realizările civilizației pot fi însușite de toți oamenii. Dacă cultura e organică, firească sau naturală, apoi civilizația este artificială și anorganică, nenaturală, afirmă filosoful rus N.Berdeaev. Cultura tinde spre bine, frumos și adevăr, iar civilizația spre util, confortabil și rational.

Civilizația și cultura nu trebuie contrapuse una alteia. Ambele sunt două laturi inseparabile ale societății umane. Dezvoltarea uneia, poate duce la dezvoltarea celeilalte. Orice obiect confecționat de om are două laturi – culturală și civilizațională. Prin mijlocul căror tehnologii și materiale este confecționat obiectul - aceasta și este latura civilizațională. Cum este colorat, ornamentat, infrumusețat etc. depinde de cultură. Valoarea supremă în cultură este omul, umanul, spiritualul.

Realizările civilizației influențează și dezvoltă cultura, iar cele ale culturii înobilează și dezvoltă civilizația. Ultima tinde spre a schimba lumea înconjurătoare prin cunoștințe, tehnică și tehnologii, iar cultura își pune întrebarea ce dau aceste schimbări omului, duc la dezvoltare sau la degradare? Din cele menționate se vede dialectica, interacțiunile dintre cultură și civilizație. Realizările civilizației pot fi însușite de toți oamenii, numai că ei le vor însuși în mod diferit, prin prisma culturii pe care ei o au și o posedă. Civilizația contemporană tinde a fi una general umană – cea Occidentală. Culturile rămân naționale cu aspecte general umane. Un filosof român contemporan vorbea despre o civilizație și zece mii de culturi.

Democrația, ca formă de guvernare, este o realizare a civilizației dar și a culturii. Or, valoarea supremă în ea este omul și hotărârile luate de majoritate în ea trebuie să fie umane, în interesele fundamentale ale oamenilor. În interesele acestora trebuie să acționeze toți politicienii culți și civilizați. Manipulările distructive de orice gen, trebuie excluse pe cât e posibil din practica umană.

Concluzii.

Tehnologiile avansate sunt un produs al civilizației contemporane, care necesită „botezul cultural”.

Tehnologiile sociale, sau o parte a acestor tehnologii, anume cele distructive, prin cultură, trebuie excluse din practica umană sau cel puțin „culturalizare”.

Necesară e permanența dialecticii cultural-civilizaționale, dialogul dintre civilizație și cultură.

Bibliografie.

1. Sîrbu Ion. Etica ecologică globală și dialogul civilizațional: aspect epistemologice și de securitate. În: Stadia Securitatis, Security Studies Magazine. T. IX, nr. 3, Sibiu, 2015, p. 159-168.

2. Sîrbu Ion. Securitatea și dihotomia tehnologiilor convergente. În: Political Science, international relation and security studies, International Conference Proceedings the Xth edition, Sibiu, may 27-29, 2016, p. 417-478.

3. Sîrbu Ion. Robotics and human perspective. În: Proceedings the 13th International Scientific Conference „Strategies XXI”, 2017, Bucharest, Romania, p. 442-452.

4. Sîrbu Ion. Unirea și securitatea națiunii române în viziunea umanismului etnic și ecologic. În: Unitatea limbii și culturii române. Lucrările Congresului Internațional al Culturii Române, Ediția 1, Ed. Academiei Române, Ed. David Press Print, București-Timișoara, 2018, p. 339-352.

5. Sîrbu Ion. Securitatea și tehnologiile convergente. În: Materialele conf: Științele socio-umanistice și progresul tehnico-științific. UTM, Chișinău, 2016, p. 30-38.

6. Наука. Технологии. Человек. Материалы круглого стола. Вопросы философии, № 9, Москва, 2015, с. 7-39.

7. Șerban Henrieta Anișoara . Etica solicitantă a culturii post moraliste? În: Revista de Filozofie, nr. 2, 2015, p. 183-194.

8. Алексеева И.Ю., Аршинов В.И., Чеклецов В.В. «Технолюди» против «Постлюдей»: НБИКС – революция и будущее человека: Вопросы Философии, № 3, Москва, 2013, с. 12-21.

9. Strîmbeanu V. Strategie pentru viitorul României. Ed. Militară, București, 2015, 239 p.

10. Țîbrigan N. Un an de la anexarea Crimeii. Justificările și argumentele Kremlinului. În: Securitate prin Cooperare. Revista Asociației „George C. Marșal” din Republica Moldova, Nr. 9, 2015, p. 32-40.